

**Тема 5. Сутність процесів адаптації та модифікації для
вдосконалення навчального процесу учнів з особливими освітніми
потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.**

Питання:

1. Визначення й характеристика Адаптації та Модифікації навчально-корекційного процесу дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.
2. Аналіз та сфери застосування адаптації та модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.
3. Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП. Характеристика та аналіз шляхів Модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати конспект до теми.
2. Скласти карту методичних рекомендацій щодо характеристики та аналізу шляхів Модифікації освітніх програм дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.
3. Скласти *таблицю* «Види адаптації і пристосувань для дітей з особливими освітніми потребами».

Рекомендована й використана література:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с.
2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського. К. : ТОВ Видавничий дім «Плянди», 2015. 172 с.
3. Дмитрієва І.В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання : Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. No 7. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html>.
4. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: А.С.К., 2012. - 308 с

I. Адаптація:

1) пристосування середовища: доступність, інтенсивність освітлення, зменшення рівня шуму в класі, приміщення для усамітнення;

2) психолого-педагогічна адаптація: збільшення часу на виконання завдань, чергування видів діяльності, виконання завдань за зразком, вид та частота релаксації, використання засобів концентрації уваги, інше;

3) адаптація навчального матеріалу: адаптація навчальних посібників, наочних матеріалів, картки-підказки, використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, інше.

Адаптація/модифікація освітніх програм – трансформація характеру викладення навчального матеріалу шляхом зміни освітніх цілей, змісту або концептуальної складності навчального завдання для конкретної особи з ООП, зокрема, шляхом спрощення змісту та скорочення матеріалу, інтеграції двох або більше навчальних предметів. Ефективність освітнього процесу в умовах інклюзії залежить від варіювання викладання – характеру подачі матеріалу, завдань, очікувань і оцінювання, врахування сильних сторін та потреб учнів. Щоб досягти успіху та задовольнити різноманітні потреби учнів, зумовлені їхніми здібностями, рівнем розвитку, інтересами та іншими відмінностями, педагогам необхідно змінювати методи навчання, навчальне середовище, матеріали тощо.

Педагоги, які прагнуть досягти успіху в навчанні дітей з ООП, повинні застосовувати різноманітні методи навчання, які змінюються залежно від спеціальних потреб здобувачів освіти. Ці зміни або пристосування до потреб учнів відбуваються через адаптації або модифікації.

II. У використанні адаптації або модифікації відбувається зміна методів навчання з тим, щоб педагог міг задовольнити потреби здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та забезпечити доступ дитини до навчального змісту програми.

Різниця полягає в тому, що:

1. Адаптація навчання змінює характер навчання, не змінюючи при цьому зміст або понятійну складність навчального завдання; використовуються засоби підтримки, які дають можливість здобувачам освіти з ООП обійти перешкоди, але дитина вивчає те, що вивчають всі діти в класі;

2. Модифікація навчання змінює характер навчання, змінюючи зміст або понятійну складність навчального завдання; вона полягає у спрощенні або видозміні самого навчального завдання, тобто дитина з ООП вивчає не те, що вивчає решта його нормотипових однокласників.

АДАПТАЦІЇ	МОДИФІКАЦІЇ
Стратегії, спрямовані на допомогу здобувачам освіти з ООП засвоювати той самий навчальний зміст, що і його / її однолітки	Стратегії, спрямовані на допомогу здобувачам освіти з ООП навчатися за власним індивідуальним маршрутом

Передбачають такі самі навчальні цілі для дітей з ООП, як і у його / її однокласників/одногогрупників	Передбачають відмінні (інші) навчальні цілі дітей з ООП, ніж у його/її однокласників/одногогрупників
Засоби, матеріали, технології спрямовані на забезпечення можливості для здобувачів освіти з ООП засвоювати навчальний зміст разом з дитячим колективом	Засоби, матеріали, технології спрямовані на забезпечення здобувачів освіти з ООП брати участь у навчальній діяльності разом з усіма, але засвоювати навчальний зміст відповідно до індивідуальних цілей
Зміст навчання для учнів з ООП відповідає змісту відповідного року (класу) навчання	Зміст навчання для учнів з ООП не відповідає змісту відповідного року (класу) навчання
Використовуються під час спільного навчання в класі	Використовуються під час спільного навчання в класі

Будь-які види модифікацій необхідно обговорювати з родиною дитини, оскільки у більшості випадків модифікація змінить те, що дитина має знати й вміти робити. Може бути так, що для здобувача освіти з особливими освітніми потребами не треба вносити правки у навчальний план або такі правки можуть бути мінімальними, спрямованими лише на корекційний розвиток особистості дитини. Щоб з'ясувати це, пропонується вчителю та його асистенту відповісти на такі запитання:

1. Чи може учень брати участь в освітньому процесі нарівні з іншими дітьми? Якщо ні, то: а) чи може цей здобувач освіти брати участь в освітньому процесі нарівні з іншими, якщо прилаштувати для нього навколишнє середовище (наприклад, дитину з порушенням слуху посадити там, де їй найкраще чути педагога, або вона може зчитувати з губ учителя/вихователя і бачити відповіді інших дітей); б) чи може цей здобувач освіти брати участь в освітньому процесі нарівні з усіма, якщо застосувати до нього спеціальні прийоми викладання?

2. Яка адаптація навчальних посібників чи методичного матеріалу необхідна для ефективного засвоєння знань і залучення здобувача освіти до освітнього процесу?

Відповіді на запитання націлюють учителя/вихователя та його асистента на адаптацію навчально-дидактичного забезпечення – добір, зміну, модифікацію навчальних посібників для здобувача освіти з ООП.

III. Під час вибору того чи іншого виду адаптації, що має сприяти участі здобувача освіти в процесі оволодіння знаннями, слід бути обачним. Не слід використовувати адаптацію, якщо вона не потрібна. Вибір виду адаптації має відбуватися на основі аналізу тих попередніх умов (тобто наявності в дітей певних навичок і вмінь), які необхідні для успішного застосування цього методу навчання.

Потенційні можливості: що дитина з особливими освітніми потребами вміє, якими володіє компетенціями; сильні якості особистості; переважний сенсорний стиль навчання; уподобання (хобі); що мотивує дитину з ООП до навчання, спілкування та взаємодії; академічні компетенції.

Потреби: психолого-педагогічна допомога; надання індивідуального супроводу; урахування перешкод у навчанні, зумовлених особливостями розвитку; адаптації навчального середовища та навчальних технологій; модифікація навчальної програми.

Сфери застосування адаптації та модифікації

1. Пристосування середовища.
2. Психолого-педагогічні стратегії.
3. Навчальні матеріали та завдання.
4. Система та критерії оцінювання.

Адаптацію у закладі освіти можна організувати в наступних сферах:

фізичне середовище – адаптація змінює середовище (побудова пандусу, пристосування туалетних приміщень, розширення дверей, зміна освітлення, розташування меблів в класній/груповій кімнаті тощо);

навчання – адаптація змінює процес навчання (спосіб повідомлення педагогом матеріалу; спосіб організації занять учнів, що має на меті залучення дітей до виконання завдань і сприяння їхньому навчанню);

адаптація навчального плану: модифікація навчального плану або цілей і завдань, прийнятних для конкретної дитини; видозміна завдань; визначення змісту, який необхідно засвоїти тощо. В освітньому процесі педагоги аналізують відповідність вимог навчальної програми та методів, що використовуються на уроках/заняттях, актуальним і потенційним можливостям дитини. У такий спосіб досягається ефективність організації навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку;

вказівки – адаптація змінює процедури, методи та щоденні заняття, які використовує вчитель; матеріали – адаптація полягає у пристосуванні навчальних інструментів і матеріалів до індивідуальних потреб учнів.

Матеріалами можуть бути книги, іграшки, аркуші із завданнями, маніпулятивні предмети тощо.

Для досягнення успіху в освітньому процесі дітей з ООП необхідно враховувати: час, протягом якого дитина може концентрувати увагу (5-7хв., 15хв.); зручність: давати дитині можливість визначити, в яких умовах їй зручніше працювати: в ресурсній кімнаті, класі/групі тощо; відволікання: визначати місце і умови роботи, за яких дитина мінімально відволікається на сторонні подразники; слідкувати, щоб увага була сконцентрована на матеріалах уроку/заняття; рівень шуму: визначати робоче місце здобувача освіти поруч із учителем/вихователем, асистентом або лідером групи, щоб уникати гамору; вибір матеріалів: розташовувати в центрі тільки ті матеріали, що стосуються теми, завдання; використовувати засоби навчання, які сприяють соціальному та

емоційному розвитку дитини; створення сприятливої атмосфери: ранкові зустрічі; святкування досягнень дитини; визначення учня « дитиною дня»; нагородження призами.

Вибір видів адаптації з урахуванням потреб конкретних здобувачів освіти. Адаптації та модифікації здійснюються з урахуванням конкретних потреб дитини, включаючи:

1. Поведінку. Адаптація спрямована на вирішення проблем, що пов'язані з мотивацією та виконанням встановлених правил і вимог до поведінки.

2. Організаційні навички. Адаптація допомагає дітям зосередити увагу на завданні, що виконується.

3. Сенсорні потреби. Адаптація шляхом надання учневі допоміжних засобів (слуховий апарат, окуляри, техніка для комунікації), устаткування і допомоги для того, щоб компенсувати сенсорні порушення.

Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП

Види адаптації	Характеристика	Приклади
Пристосування середовища	Модифікація фізичного оточення	Обладнання кімнати похилими пандусами, якщо в класі є діти, що пересуваються на інвалідних візках або за допомогою милиць. Збільшення або зменшення інтенсивності освітлення, якщо в класі є діти з порушеннями зору. Зменшення рівня шуму, якщо в класі є діти з порушенням слуху
Адаптація навчальних підходів	Модифікація навчальних підходів і методик	Застосування методу поширення (того, що знає дитина). Епізодичне навчання в принагідних ситуаціях. Зміна темпу занять.
Адаптація матеріалів	Модифікація навчальних посібників, іграшок та інших матеріалів	Використання книжок, надрукованих великим шрифтом, якщо в класі є діти з порушеннями зору. Обладнання іграшок та іншого приладдя великими держаклами, якщо в класі є діти з порушеннями моторних функцій.
Адаптація навчального плану	Модифікація навчального плану або завдань,	Зміна тривалості або послідовності занять.

	визначених для дитини	Корекція завдань (приміром, якщо дитина ще не готова розпізнавати текст, завдання може бути модифіковане так: «Дитина розпізнаватиме своїх однокласників на фотографіях, тоді як інші діти розпізнаватимуть свої написані імена»).
--	-----------------------	--

Модифікації можуть бути виконані шляхом:

1. Скорочення змісту матеріалу, який необхідно засвоїти. Учень може брати участь лише в окремих частинах уроку й/або опанувати лише частину змісту навчального матеріалу. Іноді вимоги уроку перевищують можливості учня, однак від нього все ж вимагається часткова участь у роботі на уроці.

2. Зниження вимог до участі в роботі. Учень може виконувати лише частину завдань. У цьому випадку від учня може вимагатися засвоєння всього матеріалу, або лише його частини.

3. Модифікація навчальних посібників. Способи модифікації навчальних посібників можуть бути різними. Наприклад, щоб прилаштувати текст для читання, у ньому виділяють шрифтом або кольором ключові елементи. Такий підхід допомагає концентрувати увагу на головному у змісті вже з першого прочитання, дає можливість донести до учня суть. Способом виділення суттєвих фрагментів, крім підкреслювання або виділення частин тексту кольором, може бути усунення зайвих подробиць. Натомість залишається найвагоміша інформація. Для цього можна видалити з тексту слова, речення, а подекуди цілі абзаци чи сторінки. Такі підходи можуть вплинути на цілісність матеріалу, що вивчається, однак вони допоможуть донести до здобувача освіти головні, ключові ідеї. Спрощення розміщення тексту на сторінці також відіграє важливу роль. А саме: усунення діаграм, малюнків і підписів до них, які можуть відволікати увагу учнів. Однак вилучення ілюстрацій у друкованих матеріалах для деяких учнів може бути недоречним. Частина учнів спроможна сприймати навчальний матеріал, якщо вчитель вдається до візуальних способів його викладання, до численних малюнків, що доповнюють розповідь. Складні для засвоєння текстові фрагменти, доповнені короткими прописними коментарями, що акцентують увагу на основних положеннях чи ідеях, будуть корисними для всіх учнів класу.

Модифікуючи навчальні посібники, треба враховувати їхнє змістове наповнення, тобто орієнтуватися на навчальну програму.

Запитання і завдання:

1. Поясніть найбільш важливі процеси адаптації та модифікації для вдосконалення навчального процесу учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного закладу освіти.
2. Проаналізуйте методичні рекомендації щодо шляхів модифікації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.
3. Охарактеризуйте шляхи адаптації освітніх програм дітей з ООП в умовах інклюзивного закладу освіти.
4. Скласти таблицю «Види адаптації і пристосувань для дітей з ООП».